

Evenwichtigheid Wtp-transitie: geen wiskundige formules, wel een onmisbare rol voor de actuaris

De transitie naar het nieuwe pensioenstelsel is een ingrijpende en uitdagende gebeurtenis voor de gehele pensioensector. Cruciaal element is het wettelijk vereiste dat sprake moet zijn van een evenwichtige transitie. Een open norm die 'helaas' niet te vangen is in een wiskundige formule. In dit artikel duiden wij het begrip 'evenwichtige transitie' vanuit onze juridische blik en lichten wij toe waarom de actuaris onmisbaar is bij de evenwichtigheidsbeoordeling.

Tijdens de parlementaire behandeling van de Wet toekomst pensioenen (Wtp) is veel aandacht besteed aan de norm van een evenwichtige transitie. Dat is niet verwonderlijk, aangezien het anders verdelen van het aanwezige pensioenvermogen bij invaren en van de toekomstige pensioenopbouw kernonderdelen zijn. Het mooie en tegelijkertijd ingewikkelde aan de norm van evenwichtigheid is dat deze open is. Die openheid geeft sociale partners en pensioenfondsen de ruimte om dit zelf een invulling te geven, rekening houdend met de eigen omstandigheden zoals de deelnemerspopulatie. Keerzijde is dat die openheid leidt tot verschillende besluiten per pensioenfonds met mogelijk afwijkende (pensioen)resultaten voor deelnemers. Een open norm brengt dus rechtsonzekerheid met zich mee. Mogelijk is dit ook de reden dat de toezichthouder de evenwichtigheid voor de solidariteitsreserve verder inkadert. Hoe kan de actuaris omgaan met deze onzekerheid?

LESSEN UIT HET VERLEDEN

Een evenwichtige transitie gaat in de kern om een evenwichtige afweging van de belangen van de aanspraak- en pensioen-gerechtigden. Dit is niet nieuw, want staat al in artikel 105, lid 2

Pensioenwet. De jurisprudentie biedt een aantal handvatten die ook relevant zijn voor de Wtp-transitie. Uit rechtspraak volgt:

- beleidsbepalers hebben een behoorlijke mate van vrijheid bij invulling van de evenwichtigheid;
- de belangenafweging mag niet gericht zijn op één specifieke groep, en;
- motivering is heel belangrijk.

De rechtspraak geeft niet concreet aan wat onder 'evenwichtig' moet worden verstaan, maar wel wat het niet is. Het betekent niet per definitie 'evenredig' en ook niet dat er geen enkel nadeel is voor deelnemers(groepen).

DRIE PIJLERS VOOR EEN EVENWICHTIGE TRANSITIE

Uit jurisprudentie én de parlementaire behandeling van de Wtp herleiden wij drie pijlers voor een evenwichtige transitie: proces, uitkomst en motivering.

Proces

In de Wtp zijn diverse proceswaarborgen opgenomen die moeten bijdragen aan de evenwichtige transitie. Voorbeeld hiervan is het verzwaarde adviesrecht van het verantwoordingsorgaan bij invaren.

Uitkomst

De transitie moet leiden tot evenwichtige uitkomsten voor alle belanghebbenden; lees: geen onevenredig nadeel voor een groep belanghebbenden. Dit betekent dat de transitie-effecten in kaart zijn gebracht met (netto)profijtberekeningen en verwachte pensioenresultaten. En daarbij komt de rol van de actuaris om de hoek kijken.

Netto profijt = het verschil tussen de marktwaarde van de toekomstige pensioenuitkeringen en de marktwaarde van de toekomstige premie-inleg

Motivering

Naast de kwantitatieve transitie-effecten kunnen ook kwalitatieve overwegingen – zoals uitvoerbaarheid en kostenefficiëntie – onderdeel uitmaken van de motivering.

EVENWICHTIGHEIDSINSTRUMENTEN

Wij zien vier hoofdcategorieën met instrumenten om een evenwichtige transitie te realiseren.

- Inrichting nieuwe pensioencontract: bijvoorbeeld inzet solidariteitsreserve;
- Invaren opgebouwd pensioen: bijvoorbeeld spreidingsperiode te hanteren bij standaardmethode;
- Compensatie doorsneesystematiek: bijvoorbeeld eenmalige financiering bij invaren;
- Inzet transitie Financieel Toetsingskader.

De wetgever heeft aan veel van deze instrumenten voorwaarden en/of begrenzings gesteld. Zoals de eis bij de inrichting van de solidariteits- of risicodelingsreserve dat een bepaalde generatie binnen de pensioenregeling niet uitsluitend baten of lasten van de reserve heeft.

BEOORDELINGSKADER VOOR EVENWICHTIGHEID

Lagere regelgeving bij de Pensioenwet en het tabblad 'evenwichtigheidsweging' in het DNB invaarsjabloon geven een voorzet voor een beoordelingskader. Dit bestaat uit vier onderdelen: doelstellingen, maatstaven, voorrangregels en complete besluitvorming.

Doelstellingen

Het betreft de beoogde doelen bij de transitie. Een voorbeeld hiervan is: een pensioenuitkering direct na de transitie die ten minste gelijk is aan de uitkering vóór de overgang. Bij het formuleren van doelen is het noodzakelijk om goed zicht te hebben op de te onderscheiden belanghebbendengroepen.

Maatstaven

De transitie-effecten moeten in ieder geval getoond worden met berekeningen voor (netto)profijt en verwacht pensioenresultaat. Wij verwachten dat in de praktijk het verwacht pensioenresultaat belangrijker wordt gevonden. (Netto)profijt is dan vooral een controlemaatstaf. De eerste transitieplannen bevestigen deze verwachting.

Desgewenst zijn aanvullende analyses mogelijk, zoals 'vervangingsratio' en 'kans op verlaging/verhoging pensioenuitkeringen'. Per doel moet duidelijk zijn welke maatstaf/ maatstaven partijen gebruiken voor het toetsen aan het betreffende doel, welke bandbreedte(s) daarbij acceptabel is en welke maatstaf de hoogste prioriteit heeft.

Voorrangregels

Situaties waarin de gestelde doelen niet (volledig) te realiseren zijn, bijvoorbeeld omdat de dekkingsgraad op de transitiedatum ontoereikend is, vragen om prioritering van de doelen. Dit kan verschillend uitwerken voor de diverse belanghebbendengroepen en/of leeftijdscohorten.

Complete besluitvorming

De vormgeving van de transitie moet vooraf duidelijk zijn in redelijkerwijs voorzienbare omstandigheden. Concreet betekent dit in ieder geval inzicht in scenario's met verschillende dekkingsgraadniveaus/rentestanden. Ook hier zijn aanvullende scenario's mogelijk.

ROL ACTUARIS BIJ EVENWICHTIGHEIDSBEOORDELING

Wij zien een onmisbare rol voor de actuaris bij de evenwichtigheidsbeoordeling. Hieronder geven wij een (niet-limitatieve) opsomming van werkzaamheden waarin de actuaris naar onze mening van grote toegevoegde waarde is:

- Het bieden van inzicht in (dwarsdoorsnedes van) de fondspopulatie en het geven van richting bij het segmenteren naar belanghebbendengroepen;

- Het geven van inzicht en richting ten aanzien van eventuele aanvullende maatstaven, gegeven de vastgestelde doelstellingen en belanghebbendengroepen;
- Het voorstellen van uitgangspunten voor de transitieberekeningen. NB: bij de maatstaf verwacht pensioenresultaat is meer ruimte voor eigen invulling van de uitgangspunten dan bij (netto)profijt;
- Het opstellen van en duiding geven bij de transitieberekeningen op basis van de vastgestelde doelstellingen, maatstaven en bandbreedtes;
- Het opstellen van en duiding geven bij de diverse specifieke berekeningen ten behoeve van het aantonen van de evenwichtigheid, zoals bij invaren, compensatie, premie en ambitie;
- Het geven van een voorzet voor kwalitatieve overwegingen. Immers, niet alles valt te vatten in cijfers;
- Het opstellen van en duiding geven bij de scenarioberekeningen in het kader van de complete besluitvorming.

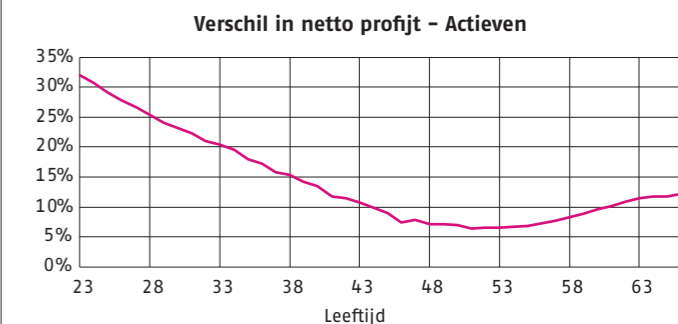
Gezien de complexe materie en veelheid aan cijfers, uitgangspunten en aannames is het van belang dat de actuaris hierin een proactieve rol oppakt. Veel partijen zijn afhankelijk van diens expertise. Dat geldt ook voor de actuarieel sleutelfunctiehouder bij pensioenfondsen.

PRAKTIJKVOORBEELD: OPSTELLEN EN DUIDING GEVEN BIJ TRANSITIE-BEREKENINGEN

Ondanks dat het verwachte pensioenresultaat belangrijker wordt gevonden, zijn ook netto-profijtberekeningen nodig. Om alle berekeningen en vele uitkomsten overzichtelijk en beheersbaar te houden, is het wenselijk, zo niet noodzakelijk, dat sociale partners al enigszins richting hebben bepaald door het nemen van een aantal principebesluiten op kwalitatieve gronden. Zoals over de contractkeuze, transitiedoelstellingen en invaren. Ook hier ligt een belangrijke taak voor de actuaris.

Bij voorkeur stelt de actuaris een basisvariant op die aansluit bij de doelstellingen en principebesluiten en adviseert welke maatstaven nodig zijn om door te rekenen. De transitieberekeningen dienen vooral ter onderbouwing van de principebesluiten en eventuele noodzaak om doelstellingen en/of uitgangspunten aan te passen.

Daarbij is het van belang dat de actuaris duiding kan geven bij de uitkomsten, zeker bij een lastig begrip als netto-profijt met doorrekeningen van beide pensioencontracten op basis van risiconeutrale DNB-scenario's. Het visualiseren (zie onderstaande grafiek) helpt daarbij, maar is nog niet voldoende voor de begripsvorming.

Conclusie: de actuaris kan op verschillende manieren en momenten zijn toegevoegde waarde richting sociale partners en bestuur tonen, zodat zij de evenwichtigheid zorgvuldig en afgewogen kunnen beoordelen. Dat betreft niet alleen het uitvoeren van de noodzakelijke berekeningen, maar ook het duiden van de uitkomsten. Een proactieve rol van de actuaris is noodzakelijk.

Benieuwd hoe het bestuur hiermee vervolgens kan omgaan aan de bestuurstafel? Dit leest u in deel 2: evenwichtigheid in de praktijk aan de bestuurstafel. ■

Mr. A.M. Wiegiers (links) is Senior Pensioen Consultant; drs. F. Janse (midden) is Senior Pensioen Consultant; en drs. R. Scheenstra AAG is Team Manager van het Strategie en Expertise Team en tevens Senior Pensioen Consultant. Alle drie zijn werkzaam binnen het Strategie en Expertise Team bij Montae & Partners.

